

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Suomen Kuntaliitolta lausuntoa esitysluonnoksesta toimeentulotukilain 7 a §:n muuttamista käsittelevästä hallituksen esitysluonnoksesta. Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua lakiesitysluonnoksesta.

Toimeentulotukilain muutosten ohella lausunnolla ovat yhtä aikaa esitykset asumistukilain ja työmarkkinatuen muuttamisesta.

Asumistukilakiin kaavaillaan muutoksia sekä kuntaluokitukseen että tuen tasoon. Näiden ohella omistusasumisen poistuminen asumistuen piiristä vaikuttaa perustoimeentulotuen tarpeeseen. Yhteisvaikutusten suurimmat riskit kohdistuvat niihin kotitalouksiin, joiden perheenjäsenille kohdentuu tukia sosiaaliturvan eri tukimuotojen kautta.

Kuntaliitto katsoo, että toimeentulotukea koskevan esityksen vaikutusarviot ovat yhteisvaikutusten osalta keskeneräiset, eikä ilman tukien yhteisvaikutusten tarkastelua päästä tyydyttävään lainsäädäntöön.

Toimeentulotukilain 7 a §:n muutosesityksessä erityiset perusteet asumismenojen täysimääräiselle huomioimiselle kirjataan lakiin, mikä selkeyttää perustoimeentulotuen saannin perusteita tuen hakijalle. Selkeyttämisen myötä tuen myöntäjän harkintaa rajataan nykyisestä. On ilmeistä, että harkinta osin kuitenkin siirtyy eteenpäin, hyvinvointialueiden sosiaalihuoltoon, täydentävän ja ehkäisevän toimeentulon prosesseihin.

Pohdittavaksi jää, voidaanko Kelan harkinta poistaa esityksessä ehdotetulla tavalla. Mekaaniseksi rakentuva päätöksenteko sisältää myös riskejä epätarkoituksenmukaisesta lopputuloksesta. Esityksen mukaan tuen hakijan vuokra saisi ylittää Kelan kuntakohtaisen normin, jos hakijalla olisi lain määrittelemä erityinen peruste nykyiseen asumiseensa. Tässä tilanteessa vuokranantajan olisi rationaalista periä käypää vuokraa korkeampaa vuokra perustoimeentulotukea saavilta vuokralaisiltaan. Kelalle esitys ei antaisi mahdollisuutta rajata vuokratasoa.

Ennakoimattomista, asumiskustannuksiin vaikuttavista muutoksista on opittu paljon viime vuosina. Tämä oppi tulisi hyödyntää esityksessä tavalla, joka mahdollistaisi asumisen turvaamisen silloinkin, kun tarvitaan nopeita toimia viranomaisilta. On huomioitava, että tuen myöntäjän harkinnan tiukka rajaaminen estää asumista turvaavia toimenpiteitä ennakoimattomissa oloissa.

Toimeentulotuen leikkausten ohella asumistukeen esitetään leikkauksia, ja nämä tuet kytkeytyvät toisiinsa. Asumistuen kohdentamista muutetaan siten, että omistusasunnoissa asuminen jää tuen ulkopuolelle. Näin talousvaikeuksissa olevia omistusasunnoissa asuvia ohjataan perustoimeentulotuen piiriin - myös yllättäviä nousuja kohdanneet lämmityskustannukset kuuluvat huomioon asumismenoihin. Suomalaisen asumisen tavanomainen asumismuoto, omakotitalo, sijaitsee varsin usein kunnassa, jossa toimeentulotuen normin mukaiset asumismenot (kuntakohtaiset rajat) ovat varsin matalat. Rajautuvatko omakotitaloasukkaat joiltakin osin epätarkoituksenmukaisesti myös toimeentulotuen piiristä? Erilaisin laskennallisilla esimerkeillä tulisi avata talotyypeiltä ja lämmitysmuodoilta vaihtelevaa omistusasuntokantaa ja sen rajautumista perustoimeentulotuen piiriin tai sen ulkopuolelle.

Vaikutusten arvioinnin tulisi osoittaa, miten sosiaaliturvaan tehdyt leikkaukset kohdistuvat eri hallintamuotoihin, eri alueilla ja kunnissa.

Kuntaliitto katsoo, että erityisesti lapsiperheiden vuokranmaksuvaikeudet, häätöuhat ja lapsiperheköyhyyden lisääntymisen aiheuttama kurjistuminen ovat niitä yhteiskunnallisia riskejä, joiden vuoksi sosiaaliturvan leikkausten yhteisvaikutuksia tulee tarkastella edelleen.

Laura Hassi
Suomen Kuntaliitto